

Hørings svar til NOU 2016:18 Vájmogiella

av Ájluovta skávlá/ Drag skoles FAU

Vi takker for det grundige arbeidet som er lagt ned i utredninga Hjertespråket.

FAU er bekymret for undervisninga i og på lulesamisk. Vi er bekymret for at vilkårene for samiskundervisninga ikke er gode nok og at elevene ikke får en likeverdig opplæring. Drag skole følger den samiske læreplanen. Vi har tatt opp vår bekymring med skoleeier, Tysfjord kommune, men vi ser likevel at det er store utfordringer som vanskelig kan løses av kommunen alene. Tysfjord kommune har bl.a. utfordringer med å rekruttere samisklærere. Det er også stor mangel på læremidler.

Blant alle elevene i Norge som har lulesamisk som 1. eller 2.språk er de fleste elever ved Drag skole. Et mindretall er elever ved andre skoler i Norge. I praksis betyr det at det i dag er én -1- kommune i landet som legger mange av føringene og premisser for opplæringen og dermed også utviklingen av lulesamisk språk, noe som igjen er avhengig av kommunens økonomiske situasjon og politikk. Det bør diskuteres om framtida til ett helt språk skal være avhengig av et til enhver tid sittende kommunestyre og administrasjon. Man bør også se på om ansvaret for å oppfylle opplæringsloven, og den praktiske gjennomføringa, bør legges til et høyere nivå enn kommunenivå, som f.eks. til Sametinget eller Staten.

I tillegg kommer problematikken med at det finnes veldig få læremidler på lulesamisk, slik at elevene ofte bruker kopier av undervisningsopplegg som lærerne har utarbeidet på fritiden. Dette fører til at trass i den lovfestede retten til undervisning i og på samisk, har elevene ikke de samme forutsetninger for å få en fullgod undervisning og læresituasjon, som de elevene som har norsk som opplærings språk. Samiskelever får derfor ikke en likeverdig undervisning.

Situasjonen for lulesamisk språk er i en dramatisk utvikling. Det er et kritisk lavt tall lærere som underviser i lulesamisk. Samiske tall forteller ¹ sier at det for skoleåret 2015/2016 totalt er 8 lærere i lulesamisk i landet fordelt på 116 elever. For inneværende skoleår er det kun 7 lærere i landet. Til sammenligning er det 116 elever i sørsamisk (2015/2016), mens antallet lærere er 22. Videre sier rapporten at antallet elever pr lærer varierer, noe som igjen kan påvirke kvaliteten på undervisninga:

Sørsamisk:	5 elever/lærer
Nordsamisk:	10 elever/lærer
Lulesamisk:	14 elever/lærer

I Bodø kommune er det ca 12 elever/lærer, noe som anses som for mange, og Bodø kommune har bedt om økte midler til flere lærerressurser.

Drag skole har 114 elever i 1.-10.klasse, med samiske klasser fordelt over 1S (1.-4.klasse), 2S (5.-7.klasse) og 3S (8.-10.klasse). For skoleåret 2016/2017 er det 69% av elevene ved Drag skole som har samisk som 1., 2. eller 3. språk. Dette er veldig gledelig. Det er forventet at dette tallet kommer til å holde seg noenlunde stabilt de kommende årene. Det er kun 4 lærere som underviser i og på samisk. Det medfører større slitasje på disse lærerne som har den ekstra kompetansen som andre lærere ikke har. Disse må ta all undervisning, og ved sykemeldinger eller andre fravær finnes det ikke vikarer som behersker samisk. Det er de yngste elevene som prioriteres ved behov for vikar, noe som innebærer at de eldste elevene kan ha et minimum av undervisning på samisk. En antagelse sier at så

¹ *Samiske tall forteller* er en årlig rapport utarbeidet av Faglig analysegruppe for samisk statistikk. Artikkelen om samisk lærertetthet er utarbeidet av Kevin Johansen, Fylkesmannen i Nordland. Se kap. 5 *Samisk lærertetthet* i vedlegget.

lite som 20% av undervisningen for elever med samisk som 1.språk på ungdomsskolen er på samisk, noe som betyr at deres rettigheter ikke oppfylles.

FAU er kjent med at det finnes samiskspråklige lærere som ikke arbeider som lærere i skolen. En kartlegging av årsakene til dette, samt iverksetting av tiltak som kan bidra til å rekruttering fra disse til undervisningsstillinger, vil kunne avhjelpe situasjonen med kritisk lavt antall samisklærere.

Det er viktig at barn med samisk bakgrunn sikres en helhetlig språkutvikling, og at barnehage og skole ses i en sammenheng når det gjelder samiske språk, og at det ikke oppleves som to helt ulike pedagogiske arenaer. Vi mener at det er kommunens hovedansvar å sikre den helhetlige språkutviklingen og en god overgang fra barnehage til skole for de samiske barna.

Vi ser det som positivt at det ønskes opprettet et lulesamisk språkressurscenter, med en egen skole- og barnehagekoordinator. Det er likevel verdt å minne på at et slikt ressurscenter må få et ansvar som kommer samiskelever og opplæring i samisk direkte til nytte, og at det er en tett kontakt og dialog mellom ressurscenteret og barnehager og skoler.

Vi ser det også som positivt at tospråklighetsmidlene i større grad benyttes til ekstraordinære tiltak i skole og barnehage. At midlene kan benyttes til ekstraordinære lønnstiltak og stipendordninger for studier i lulesamisk språk og lærerutdanning er også et tiltak som kommer elevene til gode, og som kan være med på å sikre dem den undervisninga i og på samisk som de har krav på.

Vi kan ikke se at dette er diskutert i NOU'en at det er mange samiske barn som bruker flere samiske språk. Rett til opplæring i to eller flere samiske språk bør også lovfestes, fordi det er individets rettigheter som må være i fokus. Våre erfaringer viser også at opplæring og bruk i ett samisk språk vil styrke det andre samiske språket, noe som fører til bedre ferdigheter i alle samiske språk.

Det er positivt at det foreslås opprettelse av en profilskole i hver språkrevitaliseringskommune, i den kategorien Tysfjord er plassert. Det bør vurderes utredet om og hvordan Drag skole kan bli en profilskole med fokus på lulesamisk språk, som går utover det fastlagte minstetimetallet, der økninga i timetallet kan skje ved bruk av fleksible timer, ved omdisponering fra andre fag og/eller ved å legge til ekstra timer. For lulesamisk språk er kommuneoverskridende samarbeid viktig. Her bør man se på om Drag skole som profilskole kan tilby tjenester til andre elever/skoler i regionen, spesielt med tanke på nye kommunestrukturer, samt behovet for undervisning i og på lulesamisk i hele regionen.

Tysfjord kommune er en kommune som er klassifisert som en språkrevitaliseringskommune, men siden det er den kommunen med flest lulesamiske innbyggere, er det her mye av grunnlaget for utvikling av lulesamisk språk må legges. Det er derfor nødvendig å utrede nærmere hvordan det kan fungere med tanke på forslaget om:

1) at det i enkelte språkrevitaliseringskommuner, som Tysfjord kommune, kan innføres obligatorisk samiskopplæring,

og dels:

2) de elevene som ikke har samisk språkopplæring må ha et fag som samisk kultur og historie, dvs. de samme timene som elever med samisk som 2.språk.

Lulesamisk opplæring må skje etter sterke språkmodeller, både i 1.språk og 2.språks undervisninga. For de elevene som ikke får undervisning av lærer på egen skole er fjernundervisning en mulighet, men disse må ha rett til språkbad og /eller hospitering. Språkbad er en viktig og effektiv måte for innlæring av språk.

Det er positivt med forslaget om radikalt fortrinnsrett, til ansettelse i off. organer fordi man har den etterspurte kompetanse. I tillegg bør man se på hvordan dagens lønnssetting fungerer, og om den er

tilrettelagt for å rekruttere og beholde ansatte og lærere med samiskspråklig kompetanse. Det bør i økende grad brukes virkemidler som stipend og permisjon m/lønn for å få tak i den etterspurte kompetansen.

Vi ser viktigheten ved at det er tilsatt giellatjehppe (språkmedarbeider i klassene som nødvendigvis ikke har pedagogisk utdanning) ved Drag skole som kan bistå og snakke med elevene i undervisninga. I dag er det 1 giellatjehppe i 80 % stilling. Det er nødvendig å styrke dette tilbudet til minst to 100 % stillinger, som jobber i både skole og SFO. SFO er uten giellatjehppe, og siden flere barn tilbringer mange timer i uka på SFO vil en giellatjehppe her bety en språklig styrking. Erfaringer fra Árran mánájgárde viser at ved økt samiskspråklig voksentetthet blir barnas samiske språk vesentlig styrket.

Vi ser det som veldig positivt at det foreslås en endring i friskoleloven som gir samiske elever ved friskoler rett til undervisning på samisk.

Til sist vil vi kommentere at i en samisk forvaltningskommune har samiske barn rett til å få helsetjenester på samisk språk. Dette skjer ikke i dag. Det er heller ikke mulighet for å få tolking ved kontroller hos helsesøster/tannlege/lege. Det er beklagelig og det kreves en styrking av barnets rettighet til å uttrykke seg på sitt morsmål.

Ájluovta skávlå/Drag skoles FAU

Sissel Ann Mikkelsen, jádediddje/leder